

Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі

Оқытушы: профессор Әбенбаев С.Ш

№ 1 Лекция

“Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің” пәні және міндеттері.

Кіріспе

- Әлемде және Қазақстан Республикасында жүріп жатқан әлеуметтік-экономикалық, қоғамдық-саяси салада қайта құру процесі *өзін-өзі дамыта және өз мүмкіндігін барынша пайдалана білетін тұлғаның шығармашылық күш-қайратын дамыту* барысында рухани-адамгершілікті, интеллектілікті белгілі бір деңгейде жақсарту қажеттілігін міндеттейді. Соған орай қазіргі кезде **Қазақстан Республикасында педагогикалық маңызды міндеттердің бірі** өмірде, қарым-қатынаста өзінің сана-сезімі мен күш-қайратын, шығармашылық қабілетін дамыта және жүзеге асыра білетін әлеуметтік-бағдарланған *тұлғаның жан-жақты мәдениетін тәрбиелеуді* қарастырады. Бұл міндетті шешуде *жоғары дәрежелі кәсіби білікті құзырлы педагог-мұғалімдерді даярлау* үрдісі маңызды рөл атқарады.

- Оған **К.Д.Ушинскийдің** «...тәрбиешінің жеке басының жас жанға ететін ықпалы оқулықтармен де, жақсы әдет-ғұрыпты құлаққа сіңіретін уағызбен де, жазалау және мадақтау жүйесімен де ауыстыруға көнбейтін тәрбиелеушілік күшке ие» деген пікірі мен **Д.И.Менделеевтің** «Мұғалімнің бүкіл мақтанышы – шәкірттерінде, өзі шашқан ұрпақтарының өсіп-өнуінде» деген көзқарасы дәлел болмақ.
- **К. Д. Ушинский** «Адамға тәрбие беру әдістері» атты іргелі еңбегінде «Тәрбие беру өнері жұрттың бәріне дерлік таныс және түсінікті іс, ал кейбіреулерге тіпті оңай іс болып көрінетін ерекшелігі бар – бұл, адамның онымен **теориялық** немесе **практикалық** таныстығы неғұрлым азырақ болған сайын соғұрлым түсініктірек және оңайырақ болып көрінеді. Жұрттың барлығы дерлік тәрбие беру *төзімділікті* талап ететінін мойындайды, кейбіреулер бұл үшін туа біткен *қабілеттілік* және *іскерлік*, яғни *дағды* керек деп ойлайды, бірақ төзімділік, туа біткен қабілеттілік пен дағдыдан басқа, *арнаулы білім* де қажет екеніне... көз жеткізеді» – дейді.

Аталмыш пәннің мақсаты:

- Олай болса, ұстаздарға қажетті тәрбие беру өнерін меңгерту арнаулы кәсіби орта және жоғары педагогикалық оқу орындарында жүзеге асырылады. Педагогикалық оқу орындарының студенттеріне *тәрбие беру өнерін меңгертудің алғашқы кезеңі педагогика курсы*н оқып-үйренуден басталады. Ол көп сатылы болып келеді. Соның ішінде тәрбие жұмысының теориясы және әдістемесінің қызметі де айрықша. Соған орай бұл **оқу пәнінің мақсаты** – педагогикалық оқу орындарының студенттеріне мектеп оқушыларының тәрбие жұмысының бағыттары, мазмұны мен ұйымдастыру әдістемесінің негізгі мәселелерін оқып-үйренуге, біліктіліктерін қалыптастыруға бағыт-бағдар беру және нақты көмек көрсету.

- Мектеп жағдайында бұл жауапты мәселені жүзеге асыру негізінен *сынып жетекшілеріне* жүктеледі. Оқушылардың *тәрбие жұмысын нәтижелі ұйымдастыру*, сынып жетекшілерінің *педагогикалық білім деңгейінің сапасы* мен *педагогтік шеберлігіне* байланысты. Оған мектептің педагогикалық ұжымы мен балалардың ата-аналарын, тіпті жұртшылықты тарта білу қабілетін игерудің де маңызы ерекше.
- Сондықтан бұл оқу пәні студенттердің практикалық дайындығының нәтижесін қамтамасыз ету мақсатында *оқушылармен тәрбие жұмысын ұйымдастырудың теориясы мен әдістемесін жан-жақты оқып-үйренуді қарастырады.*

Оқу пәнінің қарастыратын теориялық сұрақтары:

- 1-тақырып. “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің” пәні, міндеттері және негізгі ұғымдары.
- 2-тақырып. Тәрбие жұмысын ұйымдастыру заңдылықтары мен принциптері.
- 3-тақырып. Тәрбие жүйесі: мәні, құрылымы және негізгі компоненттері.
- 4-тақырып. Тәрбие әрекетінде сынып жетекшісінің қызметі мен міндеттері.
- 5-тақырып. Оқушылардың сыныптан және мектептен тыс тәрбие жұмыстары.
- 6-тақырып. Сынып сағаты – тәрбие жұмысын ұйымдастырудың негізгі формасы.
- 7-тақырып. Сынып жиналысы, оны ұйымдастырудың әдістемесі.
- 8-тақырып. Сыныптың тәрбие жұмысының психологиялық-педагогикалық диагностикасы.
- 9-тақырып. Сыныптан тыс тәрбие жұмысының мақсаты мен міндеттерін анықтау.
- 10-тақырып. Тәрбие жұмыстарын жоспарлау.

Жоспар:

1. “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі” “Педагогика” курсының “Тәрбие теориясының” негзгі бір саласы ретінде.
2. “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің” пәні, міндеттері мен ерекшеліктері.
3. “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі” пәнінің негізгі ұғымдары.
4. “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі” пәнінің басқа ғылым салаларымен байланысы.
5. “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі” пәнінің әдіснамалық негіздері мен ғылыми зерттеу әдістері.

Тақырып бойынша проблемалық сұрақтар.

- 1. Педагогика курсының негізгі бір саласы ретінде “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесін” оқып танудың қажеттілігі қандай?
- 2. “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің” пәні негізінен қандай мәселелерді қарастырады?
- 3. Қазіргі тәрбие парадигмасы дегеніміз не, оның прогрессивтік идеялары қандай?
- “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің” пәні “Педагогика” курсының “Тәрбие теориясымен” өзара байланыста, себебі не?
- “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің” пәнінің негізгі ұғымдары қандай?
- “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің” пәні қандай ғылым салаларымен байланысты және не үшін?
- “Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің” пәнінің әдіснамалық негіздері мен зерттеу әдістеріне не жатады, олар қандай?

*“Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі”
“Педагогика” курсының “Тәрбие теориясының” бір
саласы ретінде.*

- Педагогика көп салалы ғылым. Оның тарихы, әдістемесі бар. Соған орай оның теориясы қалыптасқан. *«Теория»* ұғымы грек тілінде *«зерттеймін»* («исследую») деген түсінікті білдіреді. Ол педагогика саласында тәрбие және оқытудың мәні, мақсаты, принциптері, мазмұны, амал-тәсілдері жайындағы көзқарастардың жүйесін құрайды. Бұл жүйе *педагогикалық теорияның құрылымын* анықтайды.

1.1 «Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» “Педагогика” курсының “Тәрбие теориясының” бір саласы ретінде.

Теория

педагогтарды әртүрлі жастағы адамдарды тәрбиелеу және білім беру процестерінің заңдылықтары, принциптері, ерекшеліктері жайында кәсіби білімдермен қаруландырады, әртүрлі жағдайдағы оқу-тәрбие процестерін жобалауға және оны жүзеге асыруға, оның нәтижесін бағалауға көмектеседі. Соған сәйкес оқыту, білім беру және тәрбиелеудің жаңа технологиясы педагогикалық зерттеу жұмыстарында, зертханаларында пайда болады.

Тәрбие теориясы - тәрбиенің мәні, ерекшеліктері, оның негізгі заңдылықтары, принциптері, ұғымдары туралы білімдердің жүйесін құрайды. Әдістеме (методика) соған негізделіп оқытылады.

«Әдістеме» – ол белгілі бір мақсатқа жетудің немесе жету үшін қолданылатын түрлі амал-тәсілдердің жиынтығы. Педагогика ғылымында методиканың немесе әдістеменің екі түрі бар. Олар оқыту методикасы және тәрбие методикасы болып бөлінеді.

**Тәрбие
методикасы
немесе
әдістемесі**

**педагогика
ғылымының саласы,
тәрбие әдістері туралы
ілім. Демек, ол тәрбие
процесін оның мақсат-
міндеттеріне сай
ұйымдастырудың
көптеген амал-
тәсілдерінің жиынтығы
ретінде
қарастырылады.**

**Тәрбие
жұмысының
әдістемесі**

**тәрбие
теориясының іс
жүзінде
қолданылатын
практикалық
(прикладной)
саласы.**

- Кез келген ғылыми пәндерді меңгеруде, бірінші кезекте оның **жалпы теориялық негіздерін**, яғни онда қалыптасқан **жетекші идеялар** мен **ережелерді** тиянақты ұғыну талап етіледі. Өйткені онда сол **білім саласының негізі қаланған**. Оларды меңгермейінше жалпы сол ғылыми пәнді түсінуге мүмкін болмайды. Сонымен бірге оның компоненттері: мақсаты, міндеттері, мазмұны, ұйымдастыру формалары мен әдіс-тәсілдері, технологиясы жайында қалыптасқан **білімдер жүйесін** толық ажырата білу қажет.

“Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің” пәні, міндеттері мен ерекшеліктері.

- Педагогика ғылымының жетілуі барысында *тәрбие жұмысының әдістемесі* де өзіндік бет-бейнесі, бағыт-бағдары бар *ғылыми пән ретінде* қалыптасып және дамып келеді. Оның қарастыратын мәселесі **оқушылардың тәрбие жұмысын ұйымдастырудың теориялық және әдістемелік аспектілері**. Яғни, болашақ мұғалімдерді оқушылардың тәрбие жұмысының теориясы, әдістемесі және технологиясы саласынан кәсіби білікті педагог маман ретінде қалыптастыру. Соған сәйкес соңғы жылдары педагогикалық жоғары және арнаулы кәсіби педагогикалық оқу орындарында тәрбие беру теориясы мен әдістемесі жөнінде арнаулы курстар мен практикалық сабақтар кең етек жаюда.

- Ондағы көзделген негізгі **міндеттер** қатарына жатады:

-болашақ мұғалімдерге оқушылардың сабақтан тыс уақытта тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруға қажетті білімдер, біліктер мен дағдыларды меңгерту;

-тәрбие процесін ұйымдастырудың ең жетілген жаңа жүйелері мен технологияларын жасау.

-тәрбие процесін және оны әртүрлі типтегі білім беру мекемелерінде нәтижелі ұйымдастыру жағдайын түсіндіру;

- Ол үшін:

- 1) студенттердің жалпы тәрбие теориясы бойынша білімдерін кеңейту және тереңдету;
- 2) студенттерді оқушылардың тәрбие жұмысына қажетті жалпы педагогтік және арнайы біліктілікпен қаруландыру: диагностикалық, мақсатқоюшылық, жобалаушылық, ұйымдастырушылық, коммуникативтік, аналитикалық және т.б. ;
- 3) болашақ кәсіби маман ретінде оқушылардың тәрбие жұмысын ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен принциптерін, формалары мен әдістерін ашып көрсету;
- 4) тәрбие беру өнерін меңгеруге көмектесу, соған сәйкес оқушыларға тәрбие беру саласындағы білімдерін кеңейту және біліктіліктерін қалыптастыру;
- 5) оқушылардың тәрбие жұмысын ұйымдастырудағы педагогикалық талаптарды (принциптерді) ескере отыра, оларды тәрбие процесін **басқару өнерімен** қаруландыру.
- 6) студенттерде баланың тұлғалық қалыптасуы және әлеуметтенуінің маңызды факторы ретінде оқушылармен тәрбие жұмысын ұйымдастыру және өткізуге жауапкершілік және шығармашылық қарым-қатынасты орнату;
- 7) студенттерде кәсіби-педагогтік өзін-өзі дамыту қажеттілігін қамтамасыз ету қажет.

«Пән» (предмет)

**сол ақиқаттың
мәнін
анықтайтын
негізгі буын.**

Сондықтан «тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің пәні – мектептің біртұтас педагогикалық процесінде оқушылардың тәрбие жұмысын ұйымдастырудың теориясы мен әдістемесі.

«Нысана» (объект)

**белгілі бір ғылымда
зерттеліп отырған
ақиқаттың саласы.**

Оның нысаны болып мектептің біртұтас педагогикалық процесіндегі тәрбие жұмысы.

“Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі” пәнінің негізгі ұғымдары.

«Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» пәні белгілі бір **ғылыми аппаратқа** (ұғымдарға) арқа сүйейді. **Ұғымдар** (категориялар) – объективтік құбылыстарды, қасиеттерді және қатынастарды бейнелейтін **ойлау формасы**. Ол негізінен 3 түрлі *категорияға* бөлінеді. **Категория** (грекше *katēgoria* – пікір айту, белгі) – бұл ақиқат және таным құбылыстарының мәнді қасиетін және қатынасын бейнелейтін жалпы және маңызды, іргелі, күрделі, дәл ұғым.

**жалпы
ғылыми
ұғымдар**

- философия: жалпы мен жалқы, мән мен құбылыс, қарама-қайшылық, себеп пен салдар, мүмкіндік пен ақиқат, сан мен сапа, форма мен мазмұн, байланыс;
- психология: зейін, түйсік, ес, қабілет, қарым-қатынас, іс-әрекет, темперамент, нышан, тұқымқуалаушылық және т.б.;
- кибернетика – кері байланыс, динамикалық жүйе;
-әлеуметтану – әлеуметтену, орта, әлеуметтік институт, әлеуметтік ұжым, қоғамдық пікір және т.б.

**жалпы
педагогикалы
қ ұғымдар**

педагогика, білім беру, тәрбиелеу, оқыту, біртұтас педагогикалық процесс, педагогикалық әрекет

**арнаулы
ұғымдар**

тәрбие жұмысы, тәрбие жүйесі, тәрбие шарасы, ұжымдық шығармашылық іс, педагогикалық өзара әрекет, тәрбие әдістері, тәрбиеші, тәлімгер, тәрбиелік жағдаят, тәрбиелік ықпал және т.б.

“Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі” пәнінің негізгі ұғымдары.

- **Тәрбие** – бұл қоғамның мақсат-міндеттеріне сай жеке тұлғаның санасына, мінез-құлқының дұрыс қалыптасуына тікелей ықпал ететін құрал.
Тәрбиенің мәні, біріншіден, қоғам үшін саналы, белсенді, ізгіленген, іскер азаматты қалыптастыру болса, екіншіден, жеке адам үшін - оны өмір сүре білуге, өзін қоршаған ортамен қарым-қатынас жасай білуге үйрету.
- **Тәрбие процесі** – бұл тәрбие жұмысының ең негізгі категориясы болып саналады. Ол қоғамның талап-тілектеріне сай әрбір жеке тұлғаның ақыл-ойын, сана-сезімін, ерік-жігерін, мінез-құлық ерекшеліктерін жүйелі түрде қалыптастырып, дамытуға бағытталған тәрбиешілер мен тәрбиеленушілердің өзара бірлескен әрекеті.

- **Тәрбие жүйесі** - мақсаттар, ұжымдық қатынастар, шығармашылық істер, тәрбие жұмыстарын ұйымдастырудың әр түрлі формалары мен тәсілдерінің бір-бірімен өзара тығыз байланысты жиынтығы ретінде қарастырылады.
- **Тәрбие жұмысы** - тұлғаның толыққанды дамуына жағдай жасауға бағытталған үлкендер мен балалардың өмір сүру әрекетін ұйымдастыру процесі.
- **Тәрбиелік қарым-қатынас** – тәрбие жұмысында пайда болатын және рухани-адамгершілікке бағытталған адамдардың әртүрлі сипаттағы өзара әрекеттесуі.
- **Тәрбие жұмысының формасы** - оқушылардың нақты тәрбие әрекетін ұйымдастыру нұсқасын (жолдарын), олардың үлкендермен өзара әрекеттестігін, нақтылы істің композициялық құрылымын, оның мазмұнын, атрибуттарын, әдістемесін, дайындық және өткізу технологиясын, педагогикалық талдауын анықтайтын тәрбие процесінің негізгі буыны.

- **Сыныптан тыс тәрбие жұмысы – бала тұлғасының әлеуметтенуін қажетті жағдаймен қамтамасыз ететуде педагогтардың сабақтан тыс кезде тәлімгерлердің әртүрлі әрекеттерін ұйымдастыру жұмыстары.**
- **Сабақтан тыс жұмыс – мектептің оқу-тәрбие процесінің құрамдас бөлігі, оқушылардың қолы бос кез уақытын ұйымдастырудың бір формасы, бағыты.**
- **“Тәрбие шарасы” топтық (ұжымдық) әрекет ретінде ұйымдастырылған тәрбие жұмысының жеке бір актысы (бөлігі) ретінде қарастырылады (Н. Е. Щуркова бойынша).**
- **“Тәрбие ісі” – бұл тәрбие процесінде тәлімгерлердің нақты бір іс-әрекетін ұйымдастырудың формасы немесе түрі. Ұжымдық шығармашылық әрекеттің әдістемесінде (И. П. Иванов бойынша) үлкендердің (мұғалімдер, ата-аналар, жай қатысушылар) және балалардың шығармашылық әрекеттің субъектісі тұрғысынан қарастырылады.**

Тәрбие ісінің негізіне екі көзқарас жатады

Іс-әрекеттілік

оқушылардың әртүрлі әрекетін ұйымдастыруды талап етеді: танымдық, еңбек, қоғамдық, көркемөнер, спорттық, құндылық-бағдарлық және еркін қарым-қатынас.

**Іс-әрекеттілік
көзқарас
тәрбиенің
бағытын
көрсетеді**

Кешенділік (комплексный) –

барлық іс-әрекеттің органикалық байланыста болуы, біртұтас процесте олардың бірыңғай ықпалдастығы. Мәселен, тәрбие ісі бірмезгілде өзінде тәрбие салаларының (адамгершілік, эстетикалық, интеллектуалдық және т.б.) ықпалын қарастырады.

**кешенділік
тәрбие
мазмұнының
сипатын
анықтайды**

Тәрбие ісін жүйелік тұрғыдан қарастырғанда,
оның құрылымы төмендегідей болады.

мақсатқоюшылық

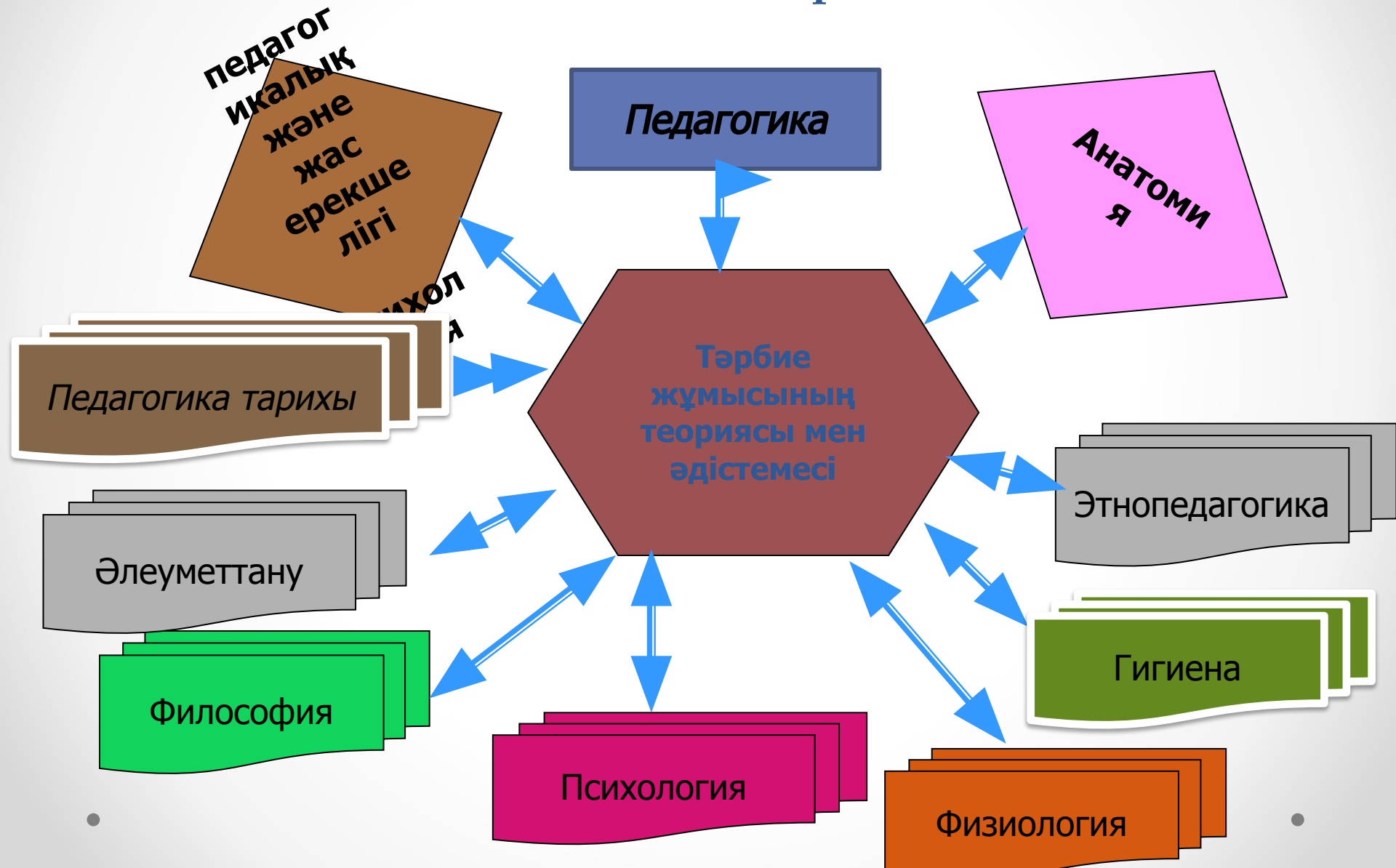
қол жеткізілген
нәтижені талдау,
бағалау,
қорытындылау

жоспарлау

тәрбие ісін тікелей
жүзеге асыру

ұйымдастыру
және дайындық

“Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі” пәнінің басқа да ғылым салаларымен байланысы.

«Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» пәнінің әдіснамалық негіздері және зерттеу әдістері

Әдіснама – ғылыми еңбек жазудың әліппесі, белгілі бір ғылым саласында оған бағыт беретін, ондағы зерттеліп отырған объектіні тануға көмектесетін білімдер жүйесі. Демек, әдіснама – «Зерттеуді қалай ұйымдастыру керек?», «Қандай философиялық теорияға сүйену қажет?» - деген сұрақтарға жауап беретін, зерттеушінің өз саласын толық танып білуге ықпал ететін, білім қорларын анықтауға көмектесетін, әдебиеттердің оқу бағыттарын көрсететін, педагогикалық құбылыстарды зерттеу және тану *әдістерінің жиынтығы.*

"Әдістеме" – ол белгілі бір мақсатқа жетудің немесе жету үшін қолданылатын түрлі амал-тәсілдердің жиынтығы.

Әдіснамалық көзқарас немесе ілім

(методологический подход) деп, Е.Н.

Степановтың пікірінше «белгілі бір табиғи немесе әлеуметтік шындық нысанасын тану немесе қайта құру процесінде жинақталған білімдер, ұғымдар, принциптер, тәсілдер мен құралдарды қолдануда қарастырылған *теориялық және практикалық әрекеттің бағыты* деп түсіну» керек. Оның негізіне, әдетте,

біріншіден,
фундаменталдық
философия, жалпы
ғылыми және нақты
ғылыми ұғымдар мен
ережелер;

екіншіден, принциптер,
яғни таным немесе
практикалық әрекетті
жасаудағы негізгі
қағидалар;

үшіншіден тәрбие
процесін құру немесе
қайта құрудың әдістері
және тәсілдері кіреді.

Әдіснамалық білімдерсіз белгілі бір ғылым
саласында зерттеу жұмыстарын жүргізу мүмкін
емес.

• **Бүгінде педагогика ғылымында әдіснамалық көзқарастардың жүйесі**

тұлғалық-
бағдарлық

іс-
әрекеттілік,

мәдениетшіл
дік
(культуролог
ический)

жүйелілік

кешенділік
(комплексн
ый)

ықпалдастық

біртұтастық
(интегриров
анный-
целестный)

антропологи
ялық

этнопедагог
икалық,

Тұлғалық-бағдарлық көзқарас.

Адамның тұлға ретінде әлеуметтік, әрекеттілік және шығармашылық мәні туралы принципті баяндайды. Ол тұлғаны тарихи-қоғамдық даму нәтижесі және мәдениет жаршысы ретінде таниды. Бұл көзқарас педагогикалық процессті жобалап, бағдарлауда *тұлғаны* мақсат, субъект, оның нәтижесі және негізгі өлшемі ретінде қарастырады.

Іс-әрекеттілік көзқарас.

Тәрбие процесінде тұлға дамудың негізі, құралы және шешуші факторы болып есептелінеді. Бұл сана және әрекеттің бірлігі идеясына негізделіп, тәрбиеде жаңа жүйені қалыптастырды. Әрекет мақсаты – бұл адамдардың қоршаған ақиқат өмірді қайта жаңғыртуға бағытталған көзқарасы. Оның негізгі формасы – еңбек.

Мәдениет-шілдік (культуралогиялық) көзқарас.

Бұл нақтылы-ғылыми әдіснамалық таным ретінде және педагогикалық ақиқатты жаңғыртуда өзінің негізгі *аксиологиясы* – жалпыадамзаттық мәдени құндылық (заттық және рухани) жайында оқу болып табылады. Ол жалпыадамзаттық мәдени құндылыққа негізделіп, оған қайшы келмейтін ұлттық мәдениет және аймақтық дәстүрлерді құрайды.

**Жүйелік
көзқарас**

бірден бір әдіснамалық принцип болып есептеледі. Оның мәні педагогиканың жекелеген элементтерін бір бірінен оқшау қарастыратырмайды, керісінше олардың бір бірімен өзара байланысын қамтамасыз етіп, бірыңғай жүйе құрады.

**Ықпалдастық
немесе
біртұтастық**

тұлғаны қалыптастыру тәрбие әрекетінің негізгі компоненттерінің өзара тығыз байланысын қамтамасыз етуді қарастырады.

**Этнопедаго-
гикалық
көзқарас**

қазіргі тәрбие теориясы мен практикасы үшін аса қажет педагогика мен халықтық тәрбиенің бірлігін, этностық тәрбиенің сипаты мен ерекшелігін және оны мазмұндау, адамзаттың көпғасырлық тәрбие әрекеті нәтижесінде жинақталған педагогикалық құндылықтарды практика жүзінде қолдана алу қажеттілігін айқындайды.

Антропология-лық
көзқарас

тұңғыш рет К. Д. Ушинскийдің еңбектерінде қарастырылған және дәлелденген. Оның пайымдауынша – бұл барлық ғылым салаларында адам жайында деректерді жүйелі түрде пайдалану, оларды есепке алу және педагогикалық процесте жүзеге асыруды көздейді.

Кешенділік
көзқарас

жалпы алғанда тұлғаны қалыптастыруға бағытталып, тәрбие процесінің нақтылы заңдылықтарына тең келіп, барлық құбылыстарды тұтастық жүйеге біріктіруге ықпал етеді. Осы тұрғыда А. С. Макаренко: “Адам баласы бөлшектеніп тәрбиеленбейді, ол синтез ретінде барлық ықпалдың жиынтығынан жаратылады. Әрі оған өзі де ұшырайды (тап келеді)”-, дейді. (Пед.соч. – М.-Л., 1948, с.38).

*Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің
зерттеу әдістері*

**Іс-
қағаздарды
сараптау**

**Сұрақ-жауап
әдісі**

**Сұхбаттасу
(интервью)
әдісі**

**Эксперимент
әдісі**

**Әңгімелесу
әдісі**

Бақылау әдісі

**Сауалнама
(анкета) әдісі**

**Социометрия
әдісі**

**Ранжировка
әдісі**

Іс-қағаздарды сараптау (құжаттарды талдау) әдісі – бұл білім беру мекемелері саласында атқарылған іс-әрекеттің нәтижесіне баға беруде педагогикалық зерттеудің бірден-бір тәсілі. Онда, мысалы білім беру мекемесінің оқу жоспарлары, оқу бағдарламалары, оқу-әдістемелік сипаттағы іс-қағаздар, аттестация нәтижелері және т.б. құжаттарды тадау жұмыстары атқарылады.

Бақылау әдісі – бұл жалпы ғылыми зерттеу әдісі. Онда педагогикалық зерттеу жұмыстары қандай да бір педагогикалық құбылыстардың өту жағдайын мақсатты әрі жүйелі түрде тікелей табиғи немесе эксперименттік жағдайда анықтауды, белгілеуді қарастырады. Бақылау *іріктеліп* немесе *жаппай* жүргізіледі.

Сұрақ-жауап әдісі – бұл, әдеттегідей, белгілі бір педагогикалық құбылыстарға қатысты алғашқы мәліметтерді жинау мақсатын көздеп, дәстүрлі сұрақтарды қою арқылы жүргізіледі.

Әңгімелесу әдісі – бұл белгілі бір педагогикалық құбылыстарға бақылау деректерін жинақтай келе, оған қосымша ақпарат, материалдар, дерек көздерін алу үшін қолданылады. Әңгімелесу – алдын ала нақтылы мақсат қою, жоспар құру, солардың негізінде белгілі бір сұрақтарды әзірлеуді қажет етеді. Педагогикалық зерттеудің бақылау және әңгімелесу әдістерін қолданған кезде оның мазмұны міндетті түрде **күнделікке** жазылып отырылуы тиіс.

Сауалнама (анкета) **әдісі** зерттеліп отырған педагогикалық мәселеге, құбылысқа байланысты көпшілік пікірін білу мақсатында алдын ала тыңғылықты дайындаған сұрақтарға жазбаша жауап беру жағдайында жүргізіледі.

Сұхбаттасу (интервью) **әдісі** (латынша interview – әңгімелесу, кездесу – ауызша түрде әлеуметтік, психологиялық және т.б. тұрғысында қажетті мәліметтерді сұрақ-жауап арқылы алу тәсілі. Сұхбаттасу тәсілінің екі түрі болады: тақырып және формасы тұрғысынан әңгімелесу еркін жүргізіледі және стандартталған, яғни анкетаға ұқсас жабық сұрақ түрінде болады.

Социометрия әдісі – бұл адамдардың өзара қарым-қатынасын өлшеу арқылы анықтауда, олардың бір-бірін таңдауы негізінде жүргізілетін зерттеу тәсілі. Бұл өлшем социометриялық критерияларды (өлшем) анықтау негізінде жүзеге асады, ал оның нәтижесін социометриялық матрица немесе социограмма түрінде белгілейді.

Эксперимент әдісі (латынша *experimentum* – проба, опыт) – зерттеу жұмыстарында жалпы ғылыми әдіс болып саналады. Онда экспериментті жүргізушінің белгілі бір жағдайды қайта құруға бағытталған теориялық-практикалық сипатағы әрекеті орын алады, соның барысында зерттеліп отырған нысана табиғи немесе жасанды түрде алдын-ала қойылған мақсатқа сәйкес жүргізіледі. Эксперименттің түрлеріне жатады: *табиғи, лабораториялық, қайта құру, қалыптастыру және т.б.* Олар үш деңгейде жүргізіледі: анықтау, бақылау, қалыптастыру эксперименті.

Ранжировка әдісі – бұл педагогикалық зерттеудің барысында жиналған материалдарды белгілі бір тәртіппен маңызына қарай бірізділікпен орналастыру тәсілі. Мысалы, адамның сапалық қасиеттері: әдепті, іскер, құнтты, қайырымды, күшті, ақылды, ұстамшыл, дені сау, ақкөңіл, әдемі, ер мінезді және т.б.

Бақылау сұрақтары.

1.«Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» пәні қандай мәселелерді қарастырады?

2.Оқу пәні ретінде тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесінің мақсаты, міндеттері қандай?

3.«Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» пәнінің негізгі ұғымдарына не жатады?

4.«Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» пәнінің басқа ғылым салаларымен байланысы қандай?

5.«Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі» пәнінің әдіснамалық негіздері мен ғылыми зерттеу әдістері қандай?

Әдебиеттер тізімі

- **Әдебиеттер:**
- 1.«Тәрбие жұмысының кешенді бағдарламасы». ҚР Білім және ғылым министрлігінің 7.07. 2000 жылғы бағдарламасы.
- 2.«Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы».
- 3.Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасы. – Астана, 2009.
- 4.Мәңгілік ел: - Оқулық / М.Б.Қасымбеков, С.Ж. Пралиев, Қ.Қ. Жампейсова және т.б. Абай атындағы ҚазҰПУ – Алматы: «Ұлағат» баспасы, 2015. -336 б.
- 5.Әбенбаев С. Тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. Оқулық. /С.Әбенбаев, Г. Ахметова. – Астана: Фолиант, 2017. – 312 б.
- 6.Әбенбаев С. Тәрбие теориясы мен әдістемесі: Оқу құралы. –Алматы: Дарын, 2004.
- 7.Мектептегі тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі /Ред. Басқ С.Қалиев. (I-IX сыныптар). Оқу құралы. -Алматы, 1999.
- 8.Сейдалиев Н.Б.. Мектептегі тәрбие жұмысының методикасы. А, мектеп 1987 ж.
- 9.Губашева, С. Г. Тәрбие жұмысының әдістемесі [Текст] : оқу-әдіст. құрал / С. Г. Губашева, А. Ж. Отарбай. - Астана : Фолиант, 2007. - 244 б. - (Кәсіптік білім). - ISBN 9965-35-125-2 : 788 тг. ББК 74.200. Рубрики: Тәрбие теориясы мен әдістемесі
- .

- 10.Педагогика. Дәріс курсы. Алматы: «Нұрлы Әлем», 2003. Б. 20-40.
- 11.С.Әбенбаев, Г.Ахметова. Біртұтас педагогикалық үрдіс. Сыныптағы тәрбие. № 1, 2010. – Б. 3-5.
- 12. Мүталиева Д. Студенттерді тәрбиешілікке дайындау. “Отбасы және балабақша” журналы, № 4 – 1993. 19 бет.
- 13.Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі: Педагогика және психология. –Алматы: Мектеп, 2002.
- 14.Н.И.Болдырев. Мектептегі тәрбие жұмысының методикасы. –Алматы: Мектеп, 1987.
- 15.Н.И.Болдырев. Класс жетекшісі. –Алматы: Мектеп, 1980.
- 16.Б.И.Иманбекова. Тәрбиеге жетекші. –Алматы, 2004.
- 17.Сластенин В.А. Методика воспитательной работы /5-ое изд. – М., 2007.
- 18.Подласый И.П. Педагогика. – Кн. 2: Процесс воспитания. – 256 с.
- 19.Н.Е.Шуркова. Прикладная педагогика воспитания: Учебное пособие. –СПб: Питер, 2005.
- 20.Т.Ильина. Педагогика. –Алматы: Мектеп, 1977. – 488 бет.

- 21. Ұзақбаева С.А., Жалғасова Ш.Ә., Жансугурова К.Т. Тәрбие өнері. – Алматы: КазУМОиМЯ им. Абылай хана, 2017. – 88.
- 22. Узакбаева С., Абилова З., Сарканбаева Г. Организация и проведение внеклассных мероприятий. – Алматы: КазУМОиМЯ им. Абылай хана, 2017. – 88.
- 23. Педагогическая практика в профессиональной подготовке будущего учителя. – Алматы: КазУМОиМЯ им. Абылай хана, 2015. – 142.
- 24. Мерзімді педагогикалық басылымдар: Қазақстан мектебі, Қазақстан мұғалімі, Сынып жетекшісі, Сыныптағы тәрбие, Ауыл мектебі, Мектеп директоры, Мектеп директорының тәрбие жөніндегі орынбасары және т.б.